

szenstség szemléletét megértette, az örömmel veszi tudomásul a szenstségi lelki-pásztorokodás fent vázolt megújulását, hiszen maga is belátja, hogy Isten népe ily módon valóban jobban meg fogja tudni valósítani küldetését: hogy az egész világ számára az Istennel való találkozásnak és bensőséges egyesülésnek szenstsége, vagyis jele és eszköze legyen (Az egyházzról I).

Irodalom: Babos I.: A szenstségek általában — Keresztség, bérmálás (Róma, 1975); Cserháti J.: Az egyház és szenstségei (Budapest, 1972); Dörnyei—Gergye—Csögl.: A szenstségek életértéke Bp., 1973); Gál F.: Az üdvörténet misztériumai (Bp., 1967); J. B. Molin: Le nouveau rituel de l'initiation chrétienne des adultes, Notitiae, 1972, 87—95; Rahner K.: Kirche und Sakramente (Freiburg, 1968); Schillebeeckx E. H.: Christus Sakrament der Gottbegegnung (Mainz, 1960); Radó P.: A megújuló istentisztelet (Bp., 1973); Tomka F.: „Arról ismerjenek meg benneteket...”, Teológia 1975/3, 184—187; — A Teológia 1975/1, szenstségtani száma.

GYURKOVICS TIBORNÉ

Gyógypedagógusok

Ha jártamban-keltemben, emberekkel való találkozásaim során szó esett arról, hogy gyógypedagógus vagyok, sokszor jött válaszul a közhelyszerű reagálás: „Gyógypedagógus? Akkor biztos nagyon türelmes!” Csak azért említem ezt, mert bizonyítja, hogy a társadalomban él egy kép a gyógypedagógus-személyiségről, amely a szokásos nagyvonalú egyszerűsítéssel a fukar skótok, ostoba focisták, szenvedélyes spanyolok mintájára skatulyáz be minket. Érdekesebb lenne azt megvizsgálni, hogy a velünk hosszabb, lényegesebb érintkezésbe kerülőkben (pl. szülőkben, érintkező szakmák embereiben) hagyunk-e összegezhető benyomást; személyes karakterünkön túl észrevesznek-e rajtunk, bennünk, speciális jellegzetességeket? Ehhez szociológiai vizsgálódás kéne: erre nem vállalkozom. De szeretném belülről jellemezni magunkat, kollégáimról és önmagamról nyert tapasztalataim, valamint önvizsgálataink tükrében. Mivel azonban eddigi éveimet értelmi fogyatékos gyerekek intézeteiben, leginkább imbecillisekkel foglalkozva töltöttem, az a gyógypedagógus-személyiség, amellyel itt most szembenézek, leszűkül erre a speciális kategóriára.

A szakmával való első találkozásom is az immár történeti nevezetességű Alkotás utcai intézethez fűződik: egy tanárunk vitt el oda minket, hetedikes gimnazistákat, környezettanulmányként. Akkori nyomasztó, lehangoló benyomásaimra ma is elevenen emlékszem. Háborún, ostromon, sok súlyos élményen átment fiatalok voltunk — de az emberi nyomorúságnak az a sajátos formája, amit az értelmi fogyatékos gyerekek tömörített látványa nyújtott, mégis elképesztő volt és megrendített minket.

De furcsa módon hatottak rám azok a lények is, akik a meglátogatott kis zsúfolt szobákban, az átható szagban, a gyerekek között felnőttként léteztek. Nem tudok más szót, jobb szót e helyett, hogy érzékeltessem benyomásaimat: valóban, egy-egy osztályban, ebben a félelmetes miliőben csak ült, állt, s egy idegen bolygó kiismerhetetlen, néma lakójaként létezett a tanár. Néhány idősebb férfira emlékszem: ők bizonyára nem vettek annyi fáradságot, hogy a beözönlő növendék-lány-csoport előtt pedagógiájukat produkálják, s azért tűntek oly félalvóknak, magukba-burkoltaknak, s gyerekeiktől elütő módon ugyan, de maguk is deformáltaknak; ugyanakkor deformáltságuk titokzatos meggyötörtséget sejtetett, s ezért tiszteletet keltett.

De emlékszem nőkre is: ők egészen mások voltak! Ők mutattak nekünk valamit a munkájukból, kis kiszűrt szíveket, maszatos képecskéket adtak a kezünkbe, s magyarázták, milyen nagy boldogság az egy anyának, ha gyereke, aki szinte élőhalott volt, most ilyesmit ad neki anyák napjára. Mintha a teljes reményvesztettségből, az áthatolhatatlan káoszából, a nyomorúság orrfacsaró bugy-

rából fehérköpenyes, fonnyadó Beatricék mutatnák kifelé az utat... Bizonyára nem voltak ők sem angyalok, — de oly tiszteletreméltóan azonosultak anyagi szerepükkel, hogy felkeltették bennünk (legalábbis énbennem) a vágyat: „ilyen akarok lenni!” Persze soha nem lettem olyan; és gyakorlatias közelségbe kerülve idősebb kolléganőimmel, róluk is megváltozott a benyomásom. Most azonban, szembesítve jelen éveink gyogyepedagógusait velük, a húsz év előttiekkel, mégiscsak úgy tűnik, hogy hozzáink képest hősnők voltak ők, méltóságteljesebbek, nagyobb öntudattal viselték társadalmi szerepüket, s tán mélyebben érintette őket feladatuk is.

A magam generációja a főiskolára kerülve egy olyan áramlattal találkozott, amely a gyogyepedagógusi szakmát realizálni, sőt dezilluzionizálni igyekezett. Ez kellett is akkoriban, ellensúlyozásul egy elavult, hamis „játékonykodási” beállítottságnak. Emlékszem, igazgatónk nem győzte hangsúlyozni, hogy az értelmi fogyatékos gyerekekről való gondoskodás nem jótékonyosság; ezt társadalmi szükség diktálja. Ennek vulgáris megfogalmazása körülbelül így hangzott: a környezet számára elviselhetetlen gyermek akadályozza maga körül a termékeny, munkás életet, mivel energiákat köt le. Ezt a gyereket kiemeljük, tehát dolgozókat szabadítunk fel a munka számára; majd pedagógiai tevékenységünk eredményeként elviselhető, sőt mi több, kissé hasznos gyereket adunk vissza a környezetnek.

Mi már akkoriban is keveselltük ezt a szemléletet, s a társadalmi praktikus kusságnak ezt a perspektíváját nem éreztük eléggé lelkesítőnek ahhoz, hogy ilyen embertelenül nehéz, speciális életformát magunkra vegyünk, s egy életen át hurcoljunk. Úgy gondolom, abban a buzgalomban, hogy speciális tevékenységünket társadalmilag igazoljuk, nagyon lényeges dolgokat felejtettünk el, mégpedig az emberi valóság egy igen jellegzetes oldalát. Úgy közelíteném meg leegyszerűsítve a kérdést, hogy megnézem: mi teszi az embert, mint olyant, egyedülállóvá az általunk ismert természetben?

Legszembetűnőbb, amit a gondolkodás s az ezzel egybefonódó munka jelent: ez az, ami gyökeresen átformálta, s egyre nagyobb ütemben továbbra is átformálja a világot, mindenütt, ahol az ember érintkezik vele. — A másik: az esztétikum s a drámaiság; ez többek között az ember művészetének is alapanyaga. — S a harmadik emberi jellegzetesség, ahová a mi területünk is kapcsolódik: az ember nem hagyja elveszni fájának veszendő egyedeit; azokat is a végsőkéig vállalja, akik terhére vannak, nehezére esnek; tud és szokott önérdelkei ellenében is cselekedni. Nyilvánvaló előttünk, hogy a tudományos-kulturális nivó mellett egy adott emberi társadalom rangját az is alapvetően meghatározza, szociálisan mennyire önzetlen. A hanyatló egyedeit minden erőfeszítéssel magával hurcoló, a nyomorultjait boldogítani akaró emberiség erőfeszítései azonos fényben csilognak a természet, a kozmosz meghódításának erőfeszítéseivel.

Ezen a sajátos, humán ranglétrán mi, súlyos értelmi fogyatékosokkal foglalkozó nevelők előkelő helyet foglalunk el. Ha a társadalmi praktikusság oldaláról szemléljük szakmánkat, alighanem mi vagyunk a pedagógus-gárda páriái: persze hasznosak, akárcsak az utcaseprők, de mégiscsak páriák. E humán oldalról tekintve azonban erőfeszítésünk, elszánásunk, kitartásunk azt testesíti meg, ami az emberben a legönzetlenebb. Ez nem azt jelenti, hogy szentté avatom magunkat, vagy hogy mi személy szerint akárcsak egy parányival is önzetlenebb és nagylelkűbb emberek lennénk bárki másnál. Sokszor önzők és kicsinyesek vagyunk, mint mindenki más; de épp azért jó, ha erre gondolunk: hivatásunknál fogva az intézményesült önzetlenséget, az intézményesült szerető gondoskodást képviseljük.

A lelkiünket kielégítő távlatot keresve, ami hosszú távon is lendületben tarthat minket, ilyen és hasonló megfontolásokra jutottunk. Gyakorlati, kézzelfogható eredményeink oly csekélyek, oly semmibehullók! Sokszor feltették nekem is — mint mindnyájunknak — a kérdést, látva óriási energia-bedobásunkat: „És van eredménye ennek?” Ó igen, van egy kevés... Kicsit majd dolgozat felnövekvő gyermekünk, kicsit majd ír, olvas meg számol; de mindenképpen imbecilliss felnőtt lesz, s imbecilliss felnőttnek lenni nem épp a legvonzóbb perspektíva. Mégis azt kell mondanom, bármennyire pedagógia-ellenesnek hangzik is első hallásra, hogy szakmánk létezésének valódi indoka nem abban van, amit elér, hanem abban, hogy egyáltalán létezik, *v a n.* Ez a humán luxus, amit

gyógypedagógiai nevelőmunkának nevezünk, ahol az emberi energia-befektetés — s maga az anyagi ráfordítás is — annyira nem áll arányban a reális társadalmi haszonnal, csak önmagát igazolhatja. Távlatunk tehát nem szorosan véve a szakma távlata, hanem az emberiségé.

A gyógypedagógus-személyiség a szakmával való érintkezés, birkózás kohójában, hosszú évek folyamán formálódik ki. Hogy milyenné válik, s hogy az elhúzó érték-skála mely fokára kerül, ebben végül is igen csekély szerepe van az ifjúkor elképzeléseinek.

Milyen indítékkal jönnek leginkább emberek ide, a mi területünkre? Úgy látszik, ebben mindinkább véletlenszerű, vagy legalábbis a belső indítással ellentétben, külső, környezeti indítások játszanak közre. Nagyon ritka eset az, hogy valaki elképzei, hogy vannak fogyatékos értelmű gyerekek, s ő mindenáron ilyeneket akar tanítani, nevelni. Az pedig még ritkább, hogy az ilyen fiatalok meg is felelnek a főiskola felvételi követelményeinek, s ott valami módon kitűnnek hivatástudatuk mély indítékaival. Egyáltalán nem biztos, hogy a valódi elhivatottság valódi módon ki is tudja fejezni magát egy olyan kényszeredett, produktív szituációban, mint a felvételi vizsga. Sőt: ha valaki ilyen helyen hivatástudatának erőteljességével áll elő, az inkább gyanús, és joggal. A hivatás bizonyult, sok összetevőjű dolog, ami általában a személy struktúráján túl, több úton-módon táplálkozik a környező valóságból, semhogy ilyen vegytiszta megjelenésében hiessünk. A mi belső indítatású emberünket hözöngő alaknak könyvelik el, és csak annál inkább firtatják természettudományos meg irodalmi, meg történelmi, meg egyéb felkészültségét. Szinte észrevétlenül kerülnek előnybe a realisabb lények, a személyes egzisztenciájukban gondolkozók. Valami módon, körülményeik kapcsán hallottak a szakmáról, érintkeztek vele; vagy egyszerűen csak tájékoztak a honi lehetőségek közt, s valamilyen reális lehetőséget láttak itt ahhoz, hogy diplomás emberré váljanak. Talán tájékoznak is a szakma olyan területei felé, amelyek nem olyan riasztóak, mint egy imbecillis-környezet — s mikor közelről tapasztalnak ilyent, ők maguk döbbennek meg a legjobban, és semmi, de semmi hajlandóságot nem éreznek magukban a fogyatékos gyerekekkel való foglalkozásra. Amikor végeznék a főiskolán, mindent inkább akarnak, mint *e z t*: igyekeznek más egyetemeken „mellétanulni”, vagy vizsgálati szituációk vonzzák őket, valami elegánsabb, exkluzívabb feladat, mint a szakma közkatónájává lenni — ami mégiscsak a gyógypedagógus-képzés legfőbb indoka.

Képzünk el egy csoport fiatal embert, akik ilyen-amolyan elgondolásokkal indulva, nagy igyekezettel, vagy nagyon is húzódozva, de elkezdik gyógypedagógusi működésüket a foglalkoztató iskolákban. Ami itt rájuk vár, az oly sűrű, és előtanulmányaik ellenére, furcsa módon mégis oly ismeretlen valami, amihez nem tudnak azon nyomban tudományos attitűddel viszonyulni, de még csak gyógypedagógusi, szakemberi attitűddel sem, hanem úgy érzik, teljesen nyersen, csupasz bőrrel, mintegy védtelenül kerültek valahova, egy kaotikus és megragadhatatlan közegbe. Bekerülve a gyerekek közé, elborítja hát őket ez a közeg, mely ezentúl mindennapjaik nagy részét jelenti majd; s az ifjú gyógypedagógus első szakmai kapálózásait nagyrészt az önvédelem reflexeiből eredeztethetjük. A széteső, formátlan közegen való úrrá-levés, az irányítószerep megragadása az első feladatuk. Ez csak elenyésző hányadában elméleti kérdés, zömében nagyon is gyakorlatias, mondhatnám, egzisztenciális. Itt a személyiségnek olyan ösztönös, alkati összetevői a döntőek, ami szinte kielemezhetetlen. Úgy tűnik, hogy igen sokszor primitív és erőszakos lények nyerik meg az első csatát — bár az ilyen összetételű alkat ritka a gyógypedagógusok közt. Valami belső határozottság, biztonság, egyértelműsége való hajlam azonban feltétlenül előnyt jelent. A differenciáltabb, érzékenyebb lények eleinte szinte fuldokolnak. Nem tudják és nem is akarják azt a gyakorlatot alkalmazni, amely főmegként kezeli a gyerekcsoportot; egyéni megközelítésekkel próbálkoznak, s bevetik a foglalkozások alapos, aprólékos megtervezésének stratégiáját.

Érdekes küzdelem ez az „anyaggal”, ami minden szakmára speciálisan jellemző; s minden más anyagtól oly nagyon, oly tragikusan különbözik ez a miénk. Hányszor gondoljuk azt gyötrődéseink közepett, hogy mily békés, mily idillikus állapot lenne mondjuk fával, agyaggal dolgozni, vagy növényeket termesztetni, esetleg pásztorkodni! Az emberanyag minden formájában speciális probléma; a vele való foglalkozást bármennyire elemezzük, bármily differen-

ciáltan építjük is fel, eredményessége végső soron a személyiség összhatásán múlik. Az emberi közegben való munkálkodás kényes feladat, és sajnos sok durva hibára, félrecsúszásra adódik itt lehetőség. Előnye azonban, hogy nagyban inspiráló is. Mindenféle munkánál jellemző a munkálkodónak és „közégének” kölcsönhatása, aminek folyamatában ez is, az is változik, alakul: az emberi közeg a rengeteg személyes motívum nyüzsgésével, felülmúlhatatlan elevenességével leginkább tudja mozgósítani a benne munkálkodó képességeit, s még arra is képes, hogy inspiratív hatásával felfokozza azokat. A gyógypedagógus közege azonban nemcsak hogy nem inspiráló, hanem egyenesen letörő. Az imbecillisekkel való együttélés az igen keves infernális szituáció közé tartozik, amivel a munkálkodó emberi lény csak kapcsolódhat. Ebből idillt formálni hamisítás; ez valami módon mindig „elviselhetetlen” — bár tevékenykedésünk azt is célozza, hogy ez az elviselhetetlenség mindinkább enyhüljön. Feltétlenül személyes szükségünk tehát egy önvédelmi rendszer kiépítése, s ezt, ha nem is mindig tudatosan, de ösztönszerűen megteesszük mindnyájan, bár nagyon különböző módokon.

Meg kell mondanom, azokat a kollégáimat tartom könnyebb sorsúaknak, akiket konkrét-érdeklődésűeknek nevezek. Ők ugyan az itt rájuk váró mindennapi feladatokkal kapcsolatban igencsak kielégítetlenül maradnak, de a dinamikusabb, ambiciózusabb emberek közülük hamarosan feltétlenül elkezdenek valami különmunkát, vagy a tudomány, vagy a szervezés irányában, ami aztán betölti őket az értelmes munka ízeivel. Főként abban az esetben jellemző ez, ha történetesen férfiakról van szó: kollégánőink közül pedig azoknak az esetében, akik családi, anyai feladataikkal energiáikat nagyban lekötik, s épp elég számukra, ha becsülettel elvégzik feltétlenül szükséges elvégeznivalóikat.

Ők, a konkrét érdeklődésűek, hosszú távon védettek maradnak attól a szakmai ártalomtól, amely más típusú kollégákra annyira veszélyes. Nagyon is megfogható, körülhatárolt tudományos vagy szervezési feladataik, melyeket akár megbízatásuk, akár belső ambíciójuk tűz elébük, szilárd talajt ad a lábuk alá, mintegy pallót, s azon vonulhatnak át a körülöttük kavargó millió. Érintkeznek ugyan a speciális közeggel, de nem „csupasz bőrrel”, hanem egyéb feladataik burkában; önbecsülésük kikezdetlen marad akkor is, ha esetleg nem adják át magukat teljesen gyermekeiknek, mert ugyanakkor hasznosságuk áttételesebb, absztraktabb volta kétségtelen, s ez fölmentést ad lelkiismeretüknek.

De nem mindenki hajlik a tudományos munkára, s nem mindenki szeret szervezni sem. Közülünk leginkább azok, akiket valamiféle bizonytalan vonzás, egzisztenciális látomás hozott a szakma frontjára, másfajta igénnyel rendelkeznek. Ez tán valamiféle kommunikációs éhség, mégpedig a szolgálat irányában, az emberi világ nyomorúságos, tragikus oldala felé tájékozódva. Megnyilvánulási formája senkit se tévesszen meg: néha bosszantóan érzelmes szövegekben jelentkezik; s akkor a legszebb, ha nem szól egy szót sem. Mindenesetre valóságos, létező jelenség; egyik elbűvölő foltja a humán színskálának, és kár volna lenézniük, leseperniük a pályáról, mint anakronisztikusokat, mintha a mi világunk már oly életerős és jóizomzatú, jóidegzetű kolosszus lenne, ahol nincs is létjogosultsága semmiféle irgalomnak. Ezt az alkatot tehát, akit szociális mozgatóerő hajt, szintén megtaláljuk szomorú területünkön; általában nem csinálnak karriert, nem tűnnek föl, nem „emelik ki” őket: de ezt az alkatot nem is eredményei rangsorolják, hanem létezésének módja.

Mert egyedül az alkat még nyilvánvalóan nem biztosítéka semmiféle nívónak. A konkrét érdeklődésű, vagy a szociális indíttatású gyógypedagógusok egyaránt alul maradhatnak feladataikkal szemben, s mint minden más foglalkozásnál, úgy itt is, eredményeik, valamint szakmai — s ezzel szorosan összefonódó emberi — megvalósulásuk elhúzódo skálán értékelhető.

Szakmánk speciális „anyaga”, az imbecillis gyerekcsoport tehát olyan hatással van az ép felnőltre, hogy a szakmai jóindulat és tenniakarás mellett az egészséges önvédelem reflexét is kiváltja belőle. Megállapítottuk, hogy az imbecillis gyerekcsoport nem az az inspiráló emberi közeg, amely pezsdítő hatásaival megkönnyítené képességeink mozgósítását. Említettük azt is, hogy a foglalkoztató iskolai csoportokban ránk váró mindennapi feladatok, ami változatoságukat és nívójukat illeti, nem épp üdítőek, és nagyobb perspektívákat se tárnak képzeletünk elé. Ez eddig csupa negatívum.

Ezzel szembeállíthatjuk a szakma humán rangjának felismeréséből fakadó reális gyógypedagógusi öntudatunkat, ami sajátos, egyedülálló fénybe vonja erőfeszítéseinket; ami látszólagos távollatalansága ellenére a *jelenlét* időtállóbb emberi perspektíváját adja nekünk; s ami ezt az anti-inspiratív közeget, áttételesen, a gyógypedagógus személyiségének érzékeny rétegein átszűrődve, mégis inspiráló miliővé képes változtatni. Ez azonban csak a megoldások elvont szférája. Mindennapjaink munkálkodásában konkrét, mindennapi örömünket is meg kell találnunk. A szellemünket megmozgató, kedélyünket pezsdítő, szervezetünknek egészséges megterhelést, változatos ingereket biztosító munka jogos emberi igény, amiről nem is szabad lemondanunk.

A legkézenfekvőbb megoldás itt — már erről is szó volt az előzőekben — a szakmához kapcsolódó tudományos vagy szervezési munkálkodások felé mutat. Ez azonban, bármennyire tiszteletre méltó és hasznos is, olyan önvédelmi rendszer, mely nem a szakmai massa centrumában oldja meg létezésünk alapproblémáját, amennyiben nem mindennapi nevelőmunkánk sűrűjébe veti be személyes jelenlétünket, inkább exkluzíven kiemeli minket onnan.

Soron következő kérdésünk tehát az, hogy az egészséges emberi igényeinket kielégítő mozgást, pezsgést, életet, mindennapi örömet megtalálhatjuk-e egészen köznapai gyógypedagógusi tevékenységünk közben is, vagy csak valamiféle kompenzáló tevékenységben, mellédolgozásban elégülhetünk meg? Hogy erre a kérdésre feleletet kaphassunk, induljunk ki a gyógypedagógus leggyógypedagógusabb feladatainak elemzéséből.

Az imbecillis gyermek alapvető problémája nem az, hogy korlátozott értelmi lehetőségei miatt csak speciális módon, és természetesen korlátozott mértékben képezhető. Alapvető problémája neki is, mint mindnyájunknak: létezése, létezési lehetősége a világban. Csakhogy ez számára eleve megnehezített: sérült, deformált lény, ha a legkülönbözőbb környezetbe születik is bele, valami módon mindig konfliktus-helyzetet teremt. Vagy a szülői fájdalom és családottság sebzett állapotba termeli ki ezt a konfliktust, vagy a ridegebb, idegenebb környezet megrökönyödése, vizsgálása, türelmetlensége s elutasítása. A fogyatékos gyermek a maga módján természetesen érzékeli ezt a konfliktust, bár érzékenysége számunkra sokszor rejtett; s ebből az állapotból sok olyan mozzanat fakad, ami megint csak gúzsba köti képességeit, és általános közérzetét (mondhatjuk így is: boldogságát) támadja meg.

Elsősorban tehát védett környezetet kell biztosítanunk e gyerekek számára; helyet a világban számukra is, olyan helyet, ahol *elfogadják őket* úgy, ahogy vannak. Az elfogadásnak ez az alapvető gesztusa oldja föl a gyermek konfliktusát környezetével, s az elfogadó-környezet jelenti majd számukra azt az emberi humuszt, ahová gyökereiket leereszthetik, hogy mintegy megszívják magukat avval a biztonságérzettel, ami létezésükhöz és fejlődésükhöz elengedhetetlen.

A gyógypedagógus az a lény, akinek az a hivatása, hogy elfogadjon a fogyatékos gyermeket. Ez közelről sem jelent mindenbe való belenyugvást, passzivitást, vagy pesszimizmust! Ez a magatartás nem zárja ki az erőfeszítéseket, sőt, minden erőfeszítés dinamizmusát adja: mivel a fogyatékos gyermek ismeretén alapuló józanság és türelem jellemzi, nem tud letörni; állhatatosan kíséri a rábizott gyermeket éveken át, és eredményességét végül is ez biztosítja.

Tehát valóban a közhelyek „türelmes gyógypedagógusainak” kell lennünk, akik kiterjesztett szárnyú angyalokként repülnek gyerekeik feje felett pályakezdestől nyugdíjkorhatárig? Ez hihetetlen, lehetetlen lenne, s tán nem is annyira ideális, mint gondolnánk, mivel természetellenes. Ha a híres gyógypedagógusi türelem holmi erkölcsi görcs, valamiféle kényszerzubbony ösztönösségünkön, az önfegyelmzés tornája: ez számunkra kibírhatatlan s a gyerekeknek haszontalan lenne. Soha nem kerülnek majd olyan közegbe a gyerekek, ahol abszolút konfliktusmentesen létezhetnek! Az elfogadás alapgesztusa, amelynek nagyon mélyen, igaz módon és szilárdan kell a gyógypedagógus személyiségébe belégyökeröződnie — ez az alapmagatartás sok mindent megenged: még az indulatosság sem olyan jóvátehetetlen bűn, mert a következő percben feloldható, és fel is oldódik általában reális, „türelmes” gyógypedagógiai szemléletünk által befolyásolt érzelmeink ölen. Egy-egy nap folyamán akár hetvenhétszer konfliktusba keveredhetünk a gyerekekkel — csak azt ne higgyük, hogy ilyenkor nem mi vagyunk a „hibásak”, hanem a gyerek! Még hasznos is ez, mert reálisabbá teszi önértékelésünket: egy ilyen közegben ugyanis csúnya kísértés, hogy magasabb-

rendűségünk pózában szenevelegjünk. Nem csak a mi szakmánk kísértése ez: hivatalokban, orvosi rendelőkben, egyéb hasonló helyeken is visszatásító, ha olyan magatartással találkozunk, mintha az ügyfél, a beteg, stb. holmi bosszantóan buta, alacsonyrendű tömeg silány egvede lenne. Annál visszatásítóbb ez, minél kiszolgáltatottabbak azok a lények, akikre e magatartás irányul. Jó tehát, ha konfliktusaink nyomán tudatosítjuk: a gyerek nem tehet semmiről, mert betegsége, állapota determinálja; hozzá képest mi mérhetetlenül szabadabb, s ennek nyomán mérhetetlenül felelősebb lények vagyunk; tehát ha egyáltalán „tehet róla” valaki, hogy kibírhatatlannak tűnő helyzetek adódnak, az csak mi magunk lehetünk.

Itt vagyunk tehát a szakma legkavargóbb közepében adódó első önvédelmi övezetnél: a mindennapok állandóan regenerálnak is, miközben roncsolnak; az „elviselhetetlenség” elkerülhetetlen hullámvölgyeit állandóan felodják az elfogadás nyugalmi szigetei.

Előző gondolatmenetünkéből ezt a jelszót vihetjük magunkkal: „A gyógy-pedagógus az a lény, akinek az a hivatása, hogy elfogadjon a fogyatékos gyermeket”. Tehát az a környezet, amely végre megfelelő hely, valódi világ gyermekünk számára, — alapvetően mi magunk vagyunk. A konfliktus-feloldás következménye aztán a biztonságérzetre lelés és otthonra találás: ez is a nevelő személyéből, mint fókuszából sugárzik ki, s a tágabb környezet mintegy az ő személyes jelenlététől válik birtokolhatóvá, lakhatóvá, élhetővé. Erről nem szabad soha elfelejtkeznünk: ember — (de már magasabbrendű állapotoknál is tapasztalható ez) — otthonra, biztonságra csak személyes jellegű környezetben lehet; s minél gyermekebb vagy primitívebb ez az ember, annál inkább igényli a személyesség elsődlegességét, kézzelfogható, érzékelhető, mindenütt föllelhető melegét.

Lám, mennyire szerves egységet kell alkosson a nevelő neveltjeivel, mennyire nem lehet csoportjában elegáns idegen, aki főiskolai szintű szaktudását érvényesíti egy tőle nagyon különböző világban... A tudományos buzgalomnak és a szakmai aprómunkának nagyon különböző minőségi fokain dolgozhatnak gyógy-pedagógusok, de abban mindenkire kötelező a maximum, hogy teljes lényüket, jelenlétük totalitását kell adniuk munkájukban.

S most rögtön rátérhetünk második jelmondatunkra: „A gyógy-pedagógus az a lény, akinek az a hivatása, hogy a fogyatékos gyerek partnere legyen”. Igaz ugyan, hogy az imbecillis gyerekcsoport nem hívja elő, nem provokálja a benne munkálkodó nevelő legjobb képességeit; nekünk magunknak kell mindenképpen mozgósítanunk magunkat. Nem képzelhetjük azt, hogy mi oly mérhetetlenül gazdagabb szférát képviselünk gyerekeinkkel szemben, amiből egy-egy elejtett kisebb adag is elegendő. Ezeknek a gyerekeknek is, mint mindnyájunknak, mindenáron társ, partner kell, játékhoz, munkához, tanuláshoz. Saját állapotukból következik, hogy első és legfontosabb partnerei nekünk, nevelőink kell lennünk. Ám a partner-viszony csak akkor valódi, ha valami módon az *egyenrangúságon* alapul. Lehetetlen dolog ez a mi esetünkben? Inkább minden másfajta viszonyulás lehetetlen, mert hazug, igazságtalan, eredménytelen.

Igen: mozgósítanunk kell munkálkodásunkban legjobb képességeinket, valamiképpen intellektuálisan is, de még inkább úgynevezett művészi indulatainkat: ihlet, intuíció, játékoság tegye eleve né a körülöttünk a világot. Így kell tennünk elsősorban azért, hogy kifejezzük tiszteletünket e gyenge, elesett, kiszolgáltatott lények embersége és gyermekeisége előtt, elérhetővé és élvezhetővé téve számukra is az ember világának lehető legteljesebb gazdagságát.

És így kell tennünk önmagunk miatt is: ez is egy fajtája az önvédelemnek. Akkor védem meg valójában önmagamot is, ha nem sajnálom, nem óvom; ha nem fukarkodom energiáival. Milióm, ez a széteső, formátlan közeg, egyre inkább formát, élelenséget nyer; odaszánt személyességem nyomán, mint apró csírák bújnak elő innen-onnan váratlan és meglepően eredeti személyes motívumok — s végül azt veszem észre, hogy egy valóban inspiráló, kedves és szeretetteljes közösségben élek, amely megtermi számomra is az utólérhetőenül sajátos örömeit.